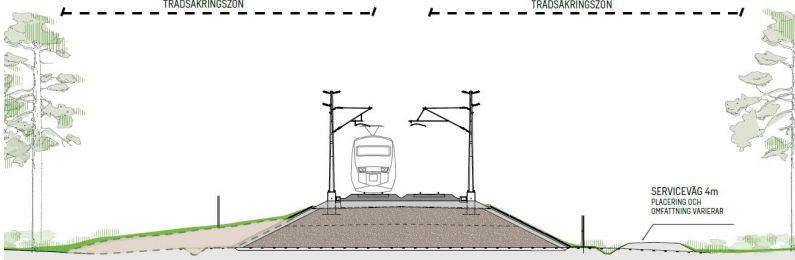

Ordlista vattenverksamhet, Ostlänken

Begrepp	Förklaring
Anläggningsdel	Spåret anläggs på olika anläggningsdelar, såsom bank, bro eller bergtunnel. Anläggningsdelarna byggs upp av olika komponenter.
Arbetsväg	Väg som används under byggtiden då anläggande av järnvägen sker.
Artesiskt grundvatten	Artesiskt grundvattentryck innebär att grundvattentrycket i ett slutet grundvattenmagasin når över markytan.
Avrinningsområde	Det område uppströms en viss punkt som vatten avrinner ifrån. Avrinningsområdet för ytvatten begränsas av höjdryggar, som delar flödet från regn och smältvatten åt olika håll. Gränsen för avrinningsområdet utgörs av ytvattendelaren. Ett avrinningsområde omfattar både markytan och ytan av områdets sjöar. Om man däremot räknar endast markytan varifrån vatten avrinner till sjöar och vattendrag i området så benämns detta tillrinningsområde. Avrinningsområde för grundvatten sammanfaller ofta, men inte alltid med avrinningsområde för ytvatten. Se även <i>vattendelare</i> .
Avvattningssystem	Omfattar anläggningsdelar för att samla upp och avleda dagvatten och grundvatten, dvs. diken, dagvattenledningar, dräneringsledningar, brunnar, trummor etc.
Bandike	Dike som anläggs vid sidan av banan för att hålla bankroppen dränerad.
Bank	Terrassytan är belägen på högre nivå än befintlig markyta. Terrassytan bildar gräns mellan överbyggnad och underbyggnad (bank) eller mellan överbyggnad och undergrund (skärning).
Bruksnivå	Den högsta vattennivå som accepteras utan att järnvägens brukbarhet påverkas. Bruksnivån kan avgöras av bankroppens uppbyggnad, tekniska installationer i anläggningen, geotekniska förutsättningar, olycksrisk eller annat.
Byggskede för vattenverksamhet	Det skede under vilket byggnation pågår som förändrar grundvattenpåverkan, t.ex. drivning av tunnel, borrhning av schakt, bergförstärkning, efterinjektering eller då vattenverksamheter som utförs i vattenområde fram till dess att grumling till följd av vattenverksamheterna upphört.
Dagvatten	Tillfälligt vatten på ytan av mark eller konstruktion, t.ex. regnvatten, smältvatten, framträngande grundvatten.

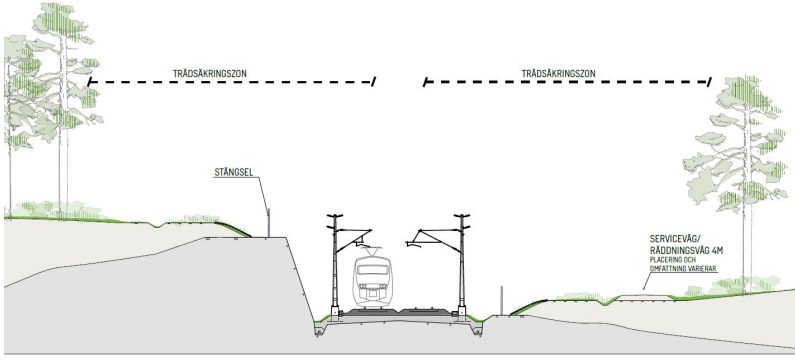

Diffus	Otydlig, odefinierbar. Vid spridning av ett ämne där utsläppet inte har någon tydligt definierad utsläppspunkt talar man om diffust läckage eller diffus spridning. Det kan till exempel vara läckage av näringsämnen från jordbruksmark. Påverkanskällor som inte har en tydlig utsläppspunkt benämns som diffusa påverkanskällor.
Driftskede för vattenverksamhet	Det skede som startar efter byggskede vattenverksamhet då anläggningen är så pass färdigbyggd att ingen större förändring av vattenverksamheten sker längre. För berganläggningar innebär det att tunneldelar är färdigutsprängda och erforderligt tätade. För schakt i jord innebär det att samtliga anläggningsdelar som påverkar samma grundvattenmagasin i jord är färdigbyggda och anläggningens påverkan på grundvattennivåer i omgivningen har stabiliserats. För byggande i vatten innebär det att ingen ytterligare byggnation i vatten sker och grumling till följd av vattenverksamheterna har upphört.
Dränvatten	Inläckande grundvatten (i schaktgrop eller anläggning under grundvattennivån) som leds bort i dräneringsledningar.
Energibrunns-anläggning	Ett eller flera borrhål i berg för utvinning eller lagring av energi. Borrhålslager är en energibrunnsanläggning med flera borrhål där växelvis värme och kyla inlagras och utvinns.
Etableringsyta	Område som behövs i anslutning till byggverksamhet för till exempel lagring av byggmaterial och uppställning av arbetsbodar.
GIS	Geografiska informationssystem. GIS är datorbaserade informationssystem för inmatning, bearbetning, lagring, analys och presentation av geografiska data.
Grumlings-begränsande skärm	En grumlingbegränsande skärm anläggs i byggskedet kring ett arbetsområde i en sjö eller rinnande vatten för att minska spridningen av grumligt vatten till vattenområden utanför skärmen. Skärmen kan, beroende på förhållanden på platsen, utgöras av geotextiler (även kallade siltgardiner), en tätspont, bubbelridåer eller enkla halmbalar i strömmande vatten. Geotextilier fästs i flytelement på vattenytan och förankras i botten och kan utföras som enkla eller dubbla skärmar.
Grundvatten	Grundvatten är det vatten som finns där jordens porer (hålrum) och bergets sprickor är helt vattenfyllda.
Grundvatten-beroende grundläggning	Grundläggning av byggnader eller anläggningar som är beroende av en viss grundvattennivå för att skador inte ska uppkomma. Grundläggningstyper som riskerar påverkan är: 1. Grundläggning med platta, murar eller plintar helt eller delvis inom område med lös lerjord. 2. grundläggning på träpålar eller på rustbädd av trä. 3. Fast grundlagda byggnader (pålar eller murar till fast botten) men med källargolv direkt på mark (ej fribärande golv) inom områden med lös lerjord. Anläggningar som riskerar påverkan är styva ledningar, murar, andra byggnadsverk, väg-, eller spåranläggningar etc. Utöver dessa anläggningar kan serviceledningar (gas-, vatten- och avloppsledningar) anslutna till fast grundlagda byggnader påverkas vid en marksättning.
Grundvatten-beroende objekt	Samlingsnamn för de allmänna eller enskilda intressen som är beroende av grundvattensituationen för att bibehålla sitt värde eller sina egenskaper. Det kan vara anläggningar med grundvattenberoende grundläggning (dvs som är trägrundlagda eller grundlagda på sättningskänslig mark), naturvärden som är beroende av grundvattenutströmning, naturliga källor etc.
Grundvattenbildning	Tillförsel av vatten till grundvattnet (vanligtvis nederbörd som perkolerar ner genom marklagren)

Grundvatten-förekomst	I vattenförvaltningsförordningen definieras grundvattenförekomster som "en avgränsad volym grundvatten i en eller flera akviferer". Vattendirektivets artikel 7 anger en undre gräns för dricksvattenuttag till minst 10m ³ per dygn eller att vattnet distribueras till minst 50 personer för att grundvattnet i magasinet ska identifieras som en s.k. "dricksvattenförekomst". I Sverige har förekomster som har en bedömd uttagsmöjlighet på 5 liter/sekund eller mer samt de förekomster som har en vattentäkt registrerad i SGUs Vattentäcksarkiv definierats som dricksvattenförekomster. För grundvattenförekomster i kristallint berg har man utgått från vattentäkter och avgränsat det område varifrån grundvattenbildningen till den aktuella dricksvattentäkten sker.
Grundvatten-magasin	Grundvattenförande lager (Akvifer) med relativt stor mäktighet och avgränsat så att det kan betraktas som en hydrologisk enhet. Ett genomsläppligt jordlager där grundvatten förekommer kallas för en akvifer medan grundvattenmagasin används för att beteckna en avgränsad del av ett genomsläppligt jordlager. Grundvatten kan förekomma i öppna eller slutna magasin. I ett öppet magasin kan nederbördsvatten som inte tas upp av vegetationen i markzonen direkt infiltrera ned till grundvattenmagasinet. I ett slutet (undre) magasin begränsas magasinet av ett ovanliggande tätande jordlager, vanligtvis lera, och magasinet fylls på genom tillrinning från sidan. Om omgivande grundvattenbildningsområden för ett slutet magasin ligger högre i terrängen än området med den tätande lerjorden kan det slutna (undre) magasinets trycknivå vara högre än marknivån. Det kallas artesiskt grundvatten . Öppna magasin ovanför ett tätande lerlager brukar kallas ett övre magasin och vanligen handlar det om grundvatten i fyllnadsmaterial och torrskorpelera men det kan även förekomma naturligt eller i svallade material som svallats ut över ett lerskikt.
Hundraårsflöde (100-årsflöde)	Ett hundraårsflöde är det vattenflöde som på en viss plats i vattendraget statistiskt sett inträffar i genomsnitt en gång på hundra år.
Hydrogeologi	Inom hydrogeologin undersöks de geologiska förutsättningarna för grundvattnets bildande, dess förekomst, strömning och sammansättning. Även grundvattnets betydelse som en geologisk faktor för t ex vittring, korrosion, stabilitetsförhållanden och erosionsföreteelser. Ibland används istället begreppet geohydrologi, som har en snarlik innebörd.
Järnvägsplan	En järnvägsplan ska tas fram vid byggande av ny järnväg eller ombyggnad av befintlig järnväg. Planeringen av järnvägar och framtagande av järnvägsplan regleras och ska ske i enlighet med lagen om byggande av järnväg (1995:1649). Lagen kopplar även till plan- och bygglagen och miljöbalken. Under arbetet med att upprätta en järnvägsplan ska samråd hållas med länsstyrelsen, berörda kommuner och de enskilda som särskilt berörs. Järnvägsplanen ska bland annat innehålla en karta över det område som planen omfattar, järnvägens sträckning och huvudsakliga utformning samt den mark eller det utrymme och de särskilda rättigheter som behöver tas i anspråk för järnvägen och för att bygga järnvägen. I planen redovisas även motiv till val av lokalisering, en miljökonsekvensbeskrivning, uppgifter om eventuella skyddsåtgärder samt en sammanställning av de synpunkter som kommit fram under samrådet och uppgift om hur synpunkterna har beaktats (samrådsredogörelse). Järnvägsplanen fastställs av Trafikverket.
Länshållnings-vatten/ Länsvatten	Det vatten som i byggskedet avleds från ett arbetsområde benämns länshållningsvatten. Länshållningsvatten kan utgöras av nederbörd, dagvatten från omgivningen, dränvatten och processvatten.

Markavvattning	Markavvattning definieras i Miljöbalken 11 kap 2§. Markavvattning är vattenverksamhet. Exempel på markavvattning är åtgärder som avvattnar mark, skyddar mot vatten och tömmer ett vattenområde. Syftet med åtgärden behöver dock vara att varaktigt öka en fastighets lämplighet för ett visst ändamål.
Markavvattningsföretag	Markavvattningsföretag är här ett samlingsnamn för dikningsföretag, torrlägnings-, vattenavlednings-, sjösänkings- och invallningsföretag. Före miljöbalken användes oftast samlingsnamnet dikningsföretag. Ett markavvattningsföretag är en samfällighet som bildades för att förbättra markavvattningen och vattenavledningen, oftast för att vinna ny odlingsmark. De fastigheter som ansågs få nytta (båtnad) av den förbättrade avvattningen ingår i företaget. Företagen har ofta tillstånd enligt vattenlagen eller äldre lagstiftning. Företaget förvaltas ofta av en styrelse eller syssloman.
Miljökvalitetsnorm MKN	En miljökvalitetsnorm är en bestämmelse om kraven på kvaliteten i luft, vatten, mark eller miljön i övrigt. Miljökvalitetsnormer är styrande för myndigheter och kommuner när de tillämpar lagar och bestämmelser, till exempel vid tillståndsprövning enligt miljöbalken eller vid planläggning enligt plan- och bygglagen. En miljökvalitetsnorm kan anges som en viss halt av ett ämne, eller som ett värde, eller beskrivas i ord. Normen kan utfärdas för kemiska ämnen (tillämpligt på vatten och luft), i vissa fall för levande organismer vars tillstånd signalerar hur det står till i miljön (bioindikatorer; tillämpligt bara på vattenmiljöer), för effekter av buller, ljus eller strålning samt flöden eller nivåer (tillämpligt på vatten). Miljökvalitetsnormer kan utformas på olika sätt (se 2 § 5 kap. miljöbalken), men i normalfallet rör det sig om bindande gränser för miljötillstånd vilka inte får överträdas efter ett visst datum. I vissa fall används miljökvalitetsnormer i betydelsen av riktvärden och är då ett värde som inte bör över-/underskridas.
Natura 2000	Ett nätverk inom EU som verkar för att skydda och bevara den biologiska mångfalden. Natura 2000 har kommit till med stöd av EU:s habitat- och fågeldirektiv. Bestämmelser om Natura 2000 finns främst i 7 kap Miljöbalken om områdesskydd. Natura 2000 utgör riksintresse.
Processvatten	Processvatten är vatten som används för anläggningsarbeten, exempelvis vid betongggjutning eller till kylning vid bergborrning. Vid tunneldrivning blandas processvatten med inläckande grundvatten, vid skärningar och påslag även med dagvatten.
Pålning	Grundläggningsmetod som används för att överföra last från ovanliggande konstruktion till djupare liggande jord eller berg.
Påverkansområde grundvatten	Det område inom vilket avsänkningen av grundvatten till följd av projektets vattenverksamhet riskerar att överstiga 0,3 m i jord eller 1 m i berg. Omfattar ett område inom vilket grundvattenbortledning bedömts kunna ge en direkt påverkan på grundvattennivåer i en sådan omfattning att den kan ha betydelse för någon typ av grundvattenberoende objekt, exempelvis byggnaders grundläggning, vattenförsörjning eller andra grundvattenberoende värden. Det påverkansområde som redovisas är beräknat inklusive de skadeförebyggande åtgärder som ingår i projekterad anläggning (tätning, strömningsavskärande fyllning etc.), men utan eventuella skyddsåtgärder, såsom infiltration av vatten för att höja grundvattennivåerna.
Påverkansområde ytvatten	Det område inom vilket fysiska arbeten inom vattenområde utförs. Nedströms innefattar påverkansområdet även område för skyddsåtgärder för att förhindra grumling.

Ramdirektivet för vatten/Vattendirektivet	Europaparlamentets och rådets direktiv (2000/60/EG) om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på vattenpolitikens område, kallas ofta även för Vattendirektivet. Syftet med direktivet är att skapa en helhetssyn på Europas och de enskilda ländernas vattenresurser och att få en enhetlig, sammanhållen och övergripande lagstiftning för vatten. Vattendirektivet omfattar alla typer av ytvatten (sjöar, vattendrag och kustvatten) och grundvatten, men inte öppet hav.
Recipient	Vattenområde som används som mottagare av orenat eller renat avloppsvatten eller dagvatten.
Resiliens	Förmågan hos ett ekosystem att möta olika förändringar som till exempel föroreningar. Kan den inte återgå till sitt normala tillstånd, om den förlorar sin resiliens efter förändringen kan ekosystemet drabbas av kollaps.
Riksintresse	Geografiska områden som är av nationell betydelse för en rad olika samhällsintressen kan pekas ut som områden av riksintresse. Bestämmelserna om riksintresse finns i miljöbalken.
Riskenxponerade objekt	De yt- eller grundvattenberoende objekt och värden som efter utredning bedöms kunna påverkas negativt av planerade vattenverksamheter.
Samråd	Ett samråd ska enligt miljöbalken informera, höra och beakta enskilda och organisationer som berörs av en verksamhet.
Seismik	Geofysisk metod som utnyttjar reflexion eller refraktion (brytning) av elastiska vågor för undersökning av berg och jord.
Serviceväg	Väg som används för service av järnvägen under drifttiden.
Skade-förebyggande åtgärder	Åtgärder som ingår i projekteringen och görs i syfte att minimera negativa effekter. Dessa utgör en viktig förutsättning för konsekvensbedömningen och för att säkerställa att dessa genomförs har de specificerats som objektspecifika krav under systemhandlingsskedet.
Skyddsåtgärd	Skyddsåtgärder är sådana åtgärder som vidtas i byggskedet för att minska omgivningspåverkan. Skyddsåtgärder kan utgöras av exempelvis ytterligare tätning, infiltration eller grumlingsskydd.
Skärning	En skärning innebär att banken grundläggs på nivåer djupare än ursprunglig markyta. I en jordskärning utförs skärningen i jord och i en bergsskärning utförs bergsschakt och grundläggning sker på berg. I en skärning är terrassytan belägen på lägre nivå än befintlig markyta.

Terrassyta	Terrassytan bildar gräns mellan överbyggnad och underbyggnad (bank) eller mellan överbyggnad och undergrund (skärning). Det är en schaktad eller fylld yta med material av jord eller berg.
Tätskärm	En tätskärm för grundvatten utförs där inläckaget av grundvatten till en öppen schakt behöver begränsas. Tätskärmens utformning beror på förhållanden på platsen samt vilken omgivningspåverkan som får uppkomma. Schakter i jord, för att kunna arbeta i torrhet i schakten, kommer att utföras inom en stödkonstruktion med hög täthet (tätspont, slitsmur, sekantpålar eller motsvarande) som förhindrar grundvatten från att komma in i schakten. Jorden mellan spontunderkant och berg samt uppsprucket ytberg kan tätas med jetinjektering/jetpelare (jetgrouting). Dessutom kan berget behöva tätas genom ridå- och/eller botteninjektering. Tätning av schaktbotten inom tätsskärm kan även göras med en platta av s.k. gravitationsbetong som vanligtvis gjuts under vatten.
Underbyggnad	Del av markanläggning som ligger mellan terrassyten och undergrunden.
Undergrund	Den jord- eller bergvolym som en bank eller annan konstruktion anläggs på. Del av mark till vilken last överförs från en grundkonstruktion för en byggnad, en bro, en bankropp eller dylikt.
Uppehållstid	Den tid (år, månader, dagar) under vilken näringsämnen eller andra ämnen stannar kvar i ett vattensystem genom att det finns interna så kallade sänkor för dessa ämnen. En sänka är en process som antingen blockerar ("stänger in") ett ämne i cirkulationen i ett system, eller som på ett eller annat sätt eliminerar ämnet och på så sätt avlägsnar det från systemet.
Upplagsyta	Område som behövs för masshantering, såsom upplag och sortering av massor. Krossverksamhet kan vara aktuell.
Urlakning	Begreppet urlakning används främst om till exempel processen när en jord utarmas på näringsämnen, främst på grund av alltför intensiv odling, eller när metaller som är viktiga mikronäringsämnen, till exempel kalcium, magnesium och kalium jonform, trängs ut av vätejoner i en försurad mark och därmed går förlorade för träd och växter, inklusive åkergrödor.
Urskiftning av massor	Förfarande där befintlig icke bärkraftig jord ersätts med annan mer bärkraftig jord (vanligtvis friktionsjord eller sprängsten).
Utredningsområde	Utredningsområdet avgränsar det område som inventeringar, undersökningar och utredningar utförs inom för att utreda påverkan av planerade vattenverksamheter. Området motsvarar ofta även samrådsområdet för vattenverksamheten. Området är tilltaget med god marginal för att inventeringsarbetet ska få en tillräcklig omfattning. Utredningsområde för grundvatten tas fram i tidigt skede baserat på en konservativ bedömning av vilket område som grundvattennivåpåverkan kan uppkomma inom, i bygg- eller driftskede och med konservativa antagande om anläggningens grundläggningsdjup. Utredningsområde för ytvatten inkluderar de områden där fysiska åtgärder i vattenområdet kan komma att utföras samt ett konservativt bedömt område där flödes-, kvalitets och nivåförändringar kan uppkomma i bygg- eller driftskede. Beroende på vilken vattenverksamhet som ska utföras och vattendragets hydrauliska egenskaper, utvärderas både värden i vattendraget och nedströms recipienter som helhet.
Vattenbalans för ett avrinningsområde	Beskriver hur mycket vatten som tillförs och bortförs från ett område under en viss tid. Inom ett avrinningsområde finns inströmnings- och utströmningsområden för grundvatten, olika grundvattenmagasin, olika flödes(kontakt)vågar mellan magasinerna och mellan magasinerna och diken/ytvattendrag.

	Vattenbalansen beräknas med följande ekvation: $R = P - ET - \Delta S - B$ R = Avrinning P = Nederbörd ET = Avdunstning och växters transpiration ΔS = Magasinsförändring (i snö, sjöar, mark- och grundvatten) B = Vattenuttag i brunnar eller dränering till undermarksanläggningar Vattenbalansberäkningar kan användas för att redovisa årsmedelvärden eller andra tidsperioder.
Vattendelare	En vattendelare kan vara en ytvattendelare eller en grundvattendelare. En vattendelare avgränsar ett avrinningsområde — nederbörd som faller på området innanför vattendelaren kommer att bidra till tillrinningen och avrinningen (och grundvattenbildningen) inom området. En vattendelare utgör således också gränsen mellan två avrinningsområden. En ytvattendelare är ofta en höjd, något som syns i terrängen och som inte förändras. Grundvattendelare är gränslinjen mellan två grundvattenmagasin. En grundvattendelare är en tänkt linje längs grundvattenytans höjdsträckning, alltså avgränsningen av det område från vilket grundvatten strömmar till en viss punkt, till exempel en brunn eller en punkt i ett vattendrag. En grundvattendelares läge kan vara fast, exempelvis en bergsrygg, eller en gravitationsvattendelare, vars läge är föränderlig bland annat beroende på variationer i grundvattennivån.
Vattenområde	Det område kring ett vattendrag eller sjö som täcks av vatten vid högsta förutsebara vattenstånd. Definitionen kommer från 11 kap miljöbalken. Arbeten som utförs inom ett vattenområde utgör ofta vattenverksamhet, se <i>vattenverksamhet</i>.
Vattenskydds-område	Ett avgränsat område för skydd av dricksvattenförekomst. Vattenskyddsområden för yt- eller grundvattentäkter kan indelas i olika zoner: Vattentäktzon, primär skyddszon, sekundär skyddszon och tertiär skyddszon. Beslutas med stöd av 7 kap. 21 § miljöbalken.
Vattentäkt	Bortledning av grund- eller ytvatten för vattenförsörjning och de tekniska anordningar som krävs för vattenuttag. Beteckningen används också om grundvattenmagasin, sjö eller vattendrag där vattenverk hämtar sitt råvatten.
Vattenverksamhet	Definitionerna av vad som är vattenverksamhet finns i 11 kap 3 § miljöbalken och sammanfattas i punkterna nedan. - Arbeten inom vattenområde dvs uppförande, ändring, lagning eller utrivning av en anläggning i ett vattenområde, fyllning eller pålning i ett vattenområde, grävning, sprängning eller rensning i ett vattenområde eller annan åtgärd i ett vattenområde som syftar till att förändra vattnets djup eller läge. - Grundvattenbortledning eller utförande av anordningar för detta - Infiltration av vatten för att öka grundvattenmängden eller utförande av anordningar för detta - Markavvattning (varaktigt)
VISS, Vatteninformations system i Sverige	VattenInformationSystemSverige är en nationell databas där information om yt- och grundvattenförekomster samlas. VISS har utvecklats av vattenmyndigheterna, länsstyrelserna och Havs- och vattenmyndigheten. I VISS finns klassningar och kartor över alla Sveriges större sjöar, vattendrag, grundvatten och kustvatten.

Ytvattenberoende objekt	Samlingsnamn för de allmänna eller enskilda intressen som inventerats inom utredningsområdet och vars värde eller egenskaper beror av ytvattensituationen, inklusive vattennivå, flöde och vattenkvalitet.
Ytvattenberoende objekt	Samlingsnamn för de allmänna eller enskilda intressen som inventerats inom utredningsområdet och vars värde eller egenskaper beror av ytvattensituationen, inklusive vattennivå, flöde och vattenkvalitet.
Överdiken	Dike som anläggs ovanför slänt eller skärning i syfte att leda dagvatten ned i eller förbi slänten/skärningen på ett sätt som inte orsakar skador i form av exempelvis erosion.